

VLADO VUJISIĆ

DURMITOR

NACIONALNI PARK

DRUGO IZDANJE

SADRŽAJ

Najsveobuhvatniji i najljepši planinarski vodič o Durmitoru	11
Vodič kroz Durmitor i gonič u Durmitor ..	13
In memoriam: Milan Radović – Sjećanje na dragog prijatelja i velikog čovjeka ..	14
Vodič u čarobno kraljevstvo Durmitora ..	15
Durmitor ima dušu	15
Durmitor se vidi srcem	15
Predgovor	16
Kako sam zavolio Durmitor	19

O DURMITORU 22

Nacionalni park Durmitor	24
Žabljak	28
Reljef Durmitora	32
Biljni i životinjski svijet	40
Geološka građa Durmitora	40
Klima na Durmitora	41
Planinski masiv Durmitora	42
Površni u podnožju masiva Durmitora ..	50
Jezera	51
Pivska planina	52
Drobnjak	54
Planinarstvo i Durmitor	54
Branislav Cerović – Otac planinarstva na Durmitoru	58

VODIČ 62

PLANINSKI VRHOVI DURMITORA .. 62

1. BOBOTOV KUK 2523 m	64
Sjeverni pristupi	70
Bobotov Kuk iz Žabljaka preko Lokvica i Biljegovog dola	70
Bobotov Kuk iz Žabljaka preko starog Katuna, Korita i Ledene pećine	80
Južni pristupi	85
Bobotov Kuk sa Sedla kroz Uvitu Gredu i preko Surutke i Zelenog vira	86
Bobotov Kuk iz Dobrog dola preko Urdenog dola i Mliječnog dola	91
Bobotov Kuk sa Sedla preko Uvitog ždrijela, Suvih tavana i Trojnog prevoja	95
Bobotov Kuk iz Dobrog dola kroz Vjetrena Brda i Surutku	101
Bobotov Kuk iz Škrke preko Samara i Zelenog vira	105
2. MEDED 2287 m	112

Meded sa Crnog jezera preko Struge – grebenska tura od Malog Mededa do Velikog Mededa	114
Meded preko Velike Kalice i Velike Prevtje – grebenska tura od Velikog Mededa do Malog Mededa	119
Meded preko Indinih dolova i Klještine – grebenska tura od Malog Mededa do Velikog Mededa	123
Veliki Meded preko Lokvica, Bavana i Velike Prevtje	128
Kružna tura oko Mededa	133
3. SAVIN KUK 2313 m	138
Savin Kuk preko Mioč poljane i Korita	142
Savin Kuk iz Velike Kalice kroz okno i preko Savine vode	146
Silazak sa Savinog Kuka u Veliku Kalicu niz kuloar Mestna Lastva ..	148
4. BEZIMENI VRH 2487 m	152
Sjeverni pristupi	156
Bezimeni Vrh preko Lokvica, Biljegovog dola i Valovitog dola	156
Bezimeni Vrh preko Ališnice, Velike Struge i Valovitog dola	160
Južni pristupi	163
Bezimeni Vrh sa Sedla preko Surutke, Zelenog vira i Valovitog dola	163
Bezimeni Vrh iz Dobrog dola preko Urdenog dola, Mliječnog dola, Zelenog vira i Valovitog dola	167
Bezimeni Vrh iz Škrke preko Planinice i Velike Struge	170
Bezimeni Vrh sa Bobotovog Kuka (grebenski prelaz)	172
5. ŠLJEME 2455 m	176
Šljeme preko Panalja i Čiste strane	182
Šljeme preko Lomnog ždrijela i Surdupa	187
Šljeme preko Mekog dola, Radovanj brda i Čiste strane	188
6. TERZIN BOGAZ 2303 m	192
Terzin Bogaz preko Lokvica i Bavana ..	194
Terzin Bogaz preko Velike Kalice i Velike Prevtje	198
Kružna tura oko Terzinog Bogaza	200
7. PRUTAŠ 2393 m	204
Prutaš iz Dobrog dola preko Škrčkog ždrijela, (uz mogućnost obilaska doline Škrčkih jezera)	207
Prutaš iz Todorovog dola	215
Prutaš iz doline Škrke	217

8. MININ BOGAZ 2387 m	220	Sedleni Zupci sa Sedla	321
Minin Bogaz sa Crnog jezera preko Lokvica i Sagorelih Ploča	222	21. OBLA GLAVA 2303 m	322
Minin Bogaz preko Sedla, Suvih tavana i Trojnog prevoja	227	Obla Glava preko Starog katuna	323
9. DEVOJKA 2440 m	230	22. LUČIN VRH 2396 m	327
Devojka sa Crnog jezera preko Lokvica i Valovitog dola	231	Lučin Vrh preko Sedla, Surutke i Zelenog vira	328
Devojka iz Dobrog dola preko Urdenog dola i Mliječnog dola	237	23. ČVOROV BOGAZ 2152 m	331
Devojka preko Sedla, Surutke i Zelenog vira	239	Čvorov Bogaz preko Crnog jezera i Lokvica	332
10. BANDIJERNA 2409 m	242	24. PALJEVINE 2160 m	336
Bandijerna preko Lokvica i Suvog lica	246	Paljevine preko Starog katuna, Korita i Glava	337
Bandijerna preko Sedla i Suvih tavana	249	25. SUVI KLEK 2238 m	339
11. PLANINICA 2330 m	252	Suvi Klek preko Ališnice i Mededeg dola	340
Planinica sa Crnog jezera preko Crepulj poljane i Ališnice	258	Suvi Klek iz Škrke preko Botuna	342
Planinica iz Škrke	263	26. GLAVE 2321 m	344
12. MILOŠEV TOK 2426 m	264	Glave preko Starog katuna i Korita	345
Milošev Tok preko Lomnog ždrijela i Surdupa	266	27. VJETRENA BRDA 2231 m	348
13. RBATINA 2401 m	270	Vjetrena Brda preko Sedla i Suvih tavana	349
Rbatina preko Lokvica, Biljegovog dola i Valovitog dola	272	Vjetrena Brda iz Dobrog dola	351
Rbatina preko Ališnice i Velike Struge	275	28. RAKLJE 2159 m	354
14. CRVENA GREDA 2175 m	278	Raklje iz Todorovog dola	355
Crvena Greda preko Bosače, Jablan bare i Jablan jezera	280	29. SUVA RTINA 2284 m	358
Crvena Greda preko Crepulj poljane i Ždrijela Ališnice	284	Suva Rтина preko Gornje Ališnice i Velike Previđe	359
15. ŠARENI PASOVI 2248 m	288	30. PIVSKA PLANINICA 2051 m	360
Šareni Pasovi iz Dobrog dola preko Urdenog dola i Mliječnog dola	291	Pivska Planinica iz Todorovog dola	361
Kružna tura oko Šarenih Pasova	293	31. ŠUPLJKA 2310 m	363
16. ZUPCI 2309 m	296	Šupljika preko Ališnice i Mededeg ždrijela	364
Prolaz kroz okno Zubaca preko Lokvica, Suvog lica i Trojnog prevoja	297	32. RANISAVA 2084 m	366
Prolaz kroz okno Zubaca preko Sedla i Surutke	301	Sjeverni Vrh Ranisave iz Pošćenske doline preko Suve lokve	367
Kružna tura oko Zubaca	303	Sjeverni Vrh Ranisave iz Pošćenske doline preko Južnog Vrha	369
17. SEDLENA GREDA 2227 m	307	33. RUTUŠINA PEĆ 2260 m	370
Sedlena Greda sa Sedla	309	Rutušina Peć preko Gornje Ališnice i Velike Previđe	371
18. GRUDA 2302 m	311	34. ŠTUOC 2104 m	373
Gruda preko Todorovog dola i Ilin dola	313	Štuoc preko Bosače, Jataka i Jablan bare	374
19. UVITA GREDA 2199 m	315	35. SJEKIRA 2283 m	376
Uvita Greda sa Sedla preko Prevoja u Uvitnoj Gredi	316	Sjekira preko Ališnice i Mededeg ždrijela	377
Uvita Greda sa Sedla preko Uvitog ždrijela	318	36. BOLJSKE GREDE 2091 m	378
20. SEDLENI ZUPCI 2148 m	320	Boljske Grede sa Sedla preko Dobrog dola	379
		37. LOJANIK 2091 m	383
		Lojanik iz Dobrog dola	384
		38. RUŽICA 2141 m	386
		Ružica iz Todorovog dola	387

Ružica sa Prijespe	388	KANJONI I RIJEČNE DOLINE	449
39. TRESKAVAC 2094 m	389	Kanjon Tare	450
Buručkovac iz Dobrog dola preko		Dolina rijeke Tare	452
Studene	391	Kanjon Tare - Od Crnih pada do Šćepan	
40. STOŽINA 1905 m	393	Polja	457
Stožina iz Pošćenske doline	394	Splavarenje i rafting Tarom	466
ČUREVAC 1626 m	396	Kanjon Sušice	468
Čurevac iz Žabljaka preko Pitomina ..	397	Kanjon Sušice i vodopadi Skakala iz	
IVICA 1824 m	400	sela Mala Crna Gora	473
Ivica iz sela Grabovica	401	Kanjon Pive	476
VIA FERRATA	402	Tok rijeke Pive	477
DURMITOR Uvita Greda 2199 m .	402	Pivsko jezero	478
ZIMSKI USPONI	404	Kanjon Nevidio i dolina Komarnice	482
Savin Kuk	405	Dolina Komarnice od kanjona	
Šljeme	405	Nevidio do Dobrog dola	485
Bandljerna	408	Dolina Grabovice	488
Čvorov Bogaz	408	Dolina Grabovice od Petnjice do	
DOLINE DURMITORA	409	Dobrog dola	489
Dolina Škrčkih jezera - Škrka	410	Dolina Bukovice	491
Škrka iz Dobrog dola preko		Kanjon Drage	493
Škrčkog ždrijela	412	Kanjon Drage nizvodno, iz Jelovog	
Škrka preko Ališnice, Mededeg		Panja (Bobovo)	494
dola i Botuna	416	Dolina Žabljačke rijeke (Otoka)	497
Škrka iz Dobrog dola preko Urdenog dola,		Planinski prevoji Durmitora	498
Mliječnog dola i Samara	420	JEZERA DURMITORA	499
Škrka preko Ališnice i Planinice	423	1. Crno jezero	501
Škrka iz Male Crne Gore preko Poljica,		2. Veliko Škrčko jezero	504
Mededeg dola i Botuna	425	3. Malo Škrčko jezero	505
Škrka iz Todorovog dola preko Krecmana i		4. Sušičko jezero	506
Crvenog pasa	430	5. Jablan jezero	507
Škrka iz Male Crne Gore preko kanjona		6. Zminje jezero	507
Sušice i vodopada Skakala	433	7. Zeleni vir	508
Lokvice	436	8. Modro jezero	509
Velika Katica	437	9. Pošćensko jezero	510
Ališnica	440	10. Srablje jezero	511
Pošćenska dolina	440	11. Valovito jezero	512
Dobri do	441	12. Barno jezero	512
Velika poljana	441	13. Vražje jezero	513
Valoviti do (centralni)	444	14. Riblje jezero	514
Ledeni do	444	15. Vir u Lokvicama	515
Biljegov do	444	16. Suva lokva	515
Meki do	445	17. Zminičko jezero	516
Urdeni do i Mliječni do	445	18. Zabojsko jezero	517
Todorov do	445	Durmitorski prsten	518
Surutka i Valoviti do (južni)	446	Planinarski domovi i skloništa na	
Mededi do	447	Durmitoru	520
Studena	447	Korisne informacije	522
Glacijalne uvale na Durmitoru	448	Literatura	524
		O autoru	526
		Autori fotografija	527

O DURMITORU

Malo je riječi koje mogu opisati Durmitor. Uvijek kada ga ugledam razmišljam o tome na koji planinski masiv lič, da li više na Alpe ili na prekrasne Stjenovite planine (Rocky Mountains) u nacionalnom parku Banff u Alberti, u Kanadi, na čija me smaragdna jezera okružena gustim četinarskim šumama uvijek podsjeća prelijepo Crno jezero. Neki pejzaži na Durmitoru, poput zatalasane travnate visoravni Jezerске površi i masiva Šljemena, posmatrani preko Vražjeg jezera, podsjećaju me na slikovite planinske panorame dalekog Tibeta i Mongolije, dok me impresivna dubina grandioznog kanjona Tare, posmatranog sa Čurevca i ostalih vidikovaca kanjona, uvijek sjeti na kolosalni kanjon Kolorada. Kada god uđem u srce Durmitora, njegov najljepši i najskrovitiji kutak, Škrku, božanstvenu dolinu Škrčkih jezera, i kada sa zapadne obale Velikog Škrčkog jezera ugledam stijene impresivnih Soha, najviših vrhova Durmitora – Bobotovog Kuka, Bezimenog Vrh i Đevojke, koji se ogledaju u prekrasnoj smaragdnoj vodi jezera, shvatam da ovako rijetku ljepotu nisam vidio ni u Alpima.

Durmitor je Durmitor. Jedan, jedinstven i neponovljiv. Mjesto koje je Bog blagoslovio sa obje svoje ruke, prosuvši na njega obilje blagoslova i stvorivši neizmjereno bogatstvo raznovrsnih neopisivih prirodnih ljepota. Durmitor je mjesto na kome se može naći ono najljepše u Alpima, kanadskim Stjenovitim planinama, Tibetu i Mongoliji. Sve te raznovrsne ljepote koncentrisane su u Nacionalnom parku Durmitor, na relativno malom prostoru. Na Durmitoru će svako pronaći ono što mu treba. Pitome livade sa planinskim cvijećem i plodovima borovnica, ribizli, šumskih malina, jagoda i kupina, guste šume bogate raznovrsnim gljivama, 18 prekrasnih jezera, travnate visoravni, ali i visoke i impresivne planinske vrhove, prelijepo doline, duboke kanjone, vodopade, i rijeku Taru, koja se najbolje upozna tokom kontakta sa njom, za vrijeme raftinga i splavarenja.

„Durmitor je najljepša planina u Crnoj Gori. Morfološki je najinteresantnija planinska cjelina“, ističe Branislav Cerović, otac planinarstva na Durmitoru. Durmitor je planinski masiv u sastavu visokih Dinarida, planinskog vijenca koji se prostire duž Jadranskog mora. Pripada njihovom centralnom dijelu, čija su osobine teška prohodnost, visina, velike šume i pašnjaci. Poslije Prokletija, Durmitor je najviša planina Dinarida. Granica je klimatskih uticaja sa primorja i iz kontinentalnog zaleđa. Ime je nastalo od keltskog izraza dru-mi-tor (voda-sa-planine). Ističe se da su Sloveni, nakon dolaska u ovo područje, imali najviše kontakata sa Keltima i Ilirima, čiji su posljednji potomci Kriči slovenizovani tek prije trista godina.

Durmitor (u širem smislu) obuhvata područje između Tare – na sjeveru, Pive (Bukovice, Pridvorice, Komarnice i Pivskog jezera) – na zapadu, jugu i dijelom na istoku i

podnožja Sinjajevine – na istoku. Odlikuje ga velika vertikalna i horizontalna razudjenost. Područje Durmitora nagnuto je od jugoistoka ka sjeverozapadu i od sjeveroistoka ka jugozapadu. Najniža mu je tačka kod sastavaka Pive i Tare u Šćepan Polju – 433 m, a najviša Bobotov Kuk – 2523 m, čime visinska razlika od najniže do najviše tačke Durmitora iznosi čak 2090 m. U središtu ovog područja izdiže se kolosalni masiv planine Durmitor (u užem smislu) kupastog oblika. Na sjeveru se njegov vrh Štuoc strmo sunovraćuje u dubine kanjona Tare, a na jugu izdvojene planine Ivica i Treskavac padaju u kanjon Bukovice tj. Komarnice. Na istoku i zapadu masiv Durmitora se naslanja na dijelove tarško-jezerске (Jezera i područje sela Mala Crna Gora) i drobnjačko-pivske površi (Drobnjak i Pivska planina). Impresivnosti Durmitora doprinosi činjenica da on izrasta iz široke površi jezera i Pivske planine i svojim najvišim vrhovima para nebo. Takođe, kolosalnost Durmitora naglašavaju i duboki kanjoni Tare i Pive, koji ga okružuju skoro sa svih strana.

U njemu se uzdižu planinski vijenci koji se protežu sa sjeverozapada na jugoistok. U masivu Durmitora nalazi se 48 vrhova viših od 2000 m. Oko najvišeg vrha Bobotovog Kuka (2523 m), u prečniku od 5-6 km vazdušne linije izdiže se dvadesetak najviših vrhova, visokih preko 2300 m, koji su po svojoj konfiguraciji i izgledu različitih oblika – oštri, zaobljeni, zakrivljeni, ravno odsječeni.

Posebnoj ljepoti i atraktivnosti Durmitora pečat daje dvadesetak prelijepih i raznovrsnih gorskih jezera i lokvi, smještenih između vrhova, u dolovima i dolinama, na površima. Od svih njih, dva se posebno ističu svojom ljepotom – Crno jezero ispod vrhova Mededa i Savinog Kuka, okruženo velikom četinarskom šumom, i Veliko Škrčko jezero u dolini Škrke, smješteno ispod južnih litica Bobotovog Kuka i Bezimenog Vrh i ostalih najviših vrhova Durmitora.

Nacionalni park Durmitor najljepši je nacionalni park u Crnoj Gori, a svakako jedan od najljepših i najraznovrsnijih nacionalnih parkova u Evropi i šire. Obuhvata planinsku gromadu Durmitora i kanjon Tare. Različiti su im putevi nastanka. Dok je kanjon rijeke Tare nastajao riječnom i kraškom erozijom u krečnjaku, masiv Durmitora stvarao se nabiranjem i navlačenjem stijena usljed tektonskih kretanja kao i ledničkom erozijom. Gromada planine Durmitor naslanja se na prostranu zatalasanu površ jezera i Pivske planine, u kojoj su usječeni duboki riječni kanjoni, koji okružuju Durmitor gotovo sa svih strana, doprinoseći neopisivoj autentičnoj ljepoti ovog prostora.

Na području nacionalnog parka koncentrisano je obilje prirodnih rijetkosti i izvanrednih ljepota i u velikoj mjeri očuvana je izvorna priroda. Ovaj predio karakterišu spektakularni elementi evolucije Zemlje i autentični prirodni oblici izvanredne ljepote.

Žabljak

Grad Žabljak nalazi se na sjeverozapadu Crne Gore, u srcu Nacionalnog parka Durmitor, na 1450 metara nadmorske visine i samim tim je najviše urbano naselje na Balkanu. Žabljak se prostire na visoravni Jezerska površ u podnožju planinskog masiva Durmitora i okružen je sa 23 planinska vrha koja su viša od 2200 metara, sa 18 prelijepih planinskih jezera i impresivnim kanjonom rijeke Tare, najdubljim kanjonom u Evropi. U Žabljaku i okolini danas živi oko 4500 stanovnika.

Prvi slovenski naziv ovog mjesta bio je *Varezina voda*, navodno zbog snažnog izvora pitke vode oko kojeg je nastalo naselje. Poslije mjesto dobija naziv *Hanovi* ili *Anovi*, gdje su se odmarali trgovački karavani. Današnje ime Žabljak mjesto je zvanično dobilo 1870. godine kada je u istom danu započeta izgradnja crkve, škole i kapetanskog doma.

Prije II svjetskog rata, Žabljak je bio varošica sa pretežno planinskom arhitekturom. Za vrijeme II svjetskog rata varošica je bila spaljena i potpuno uništena. Spaljeni su svi domovi, sve institucije i kuće, a ostala je samo Crkva Svetog Preobraženja, koja je podignuta 1862. godine u čast pobjede nad Turcima.

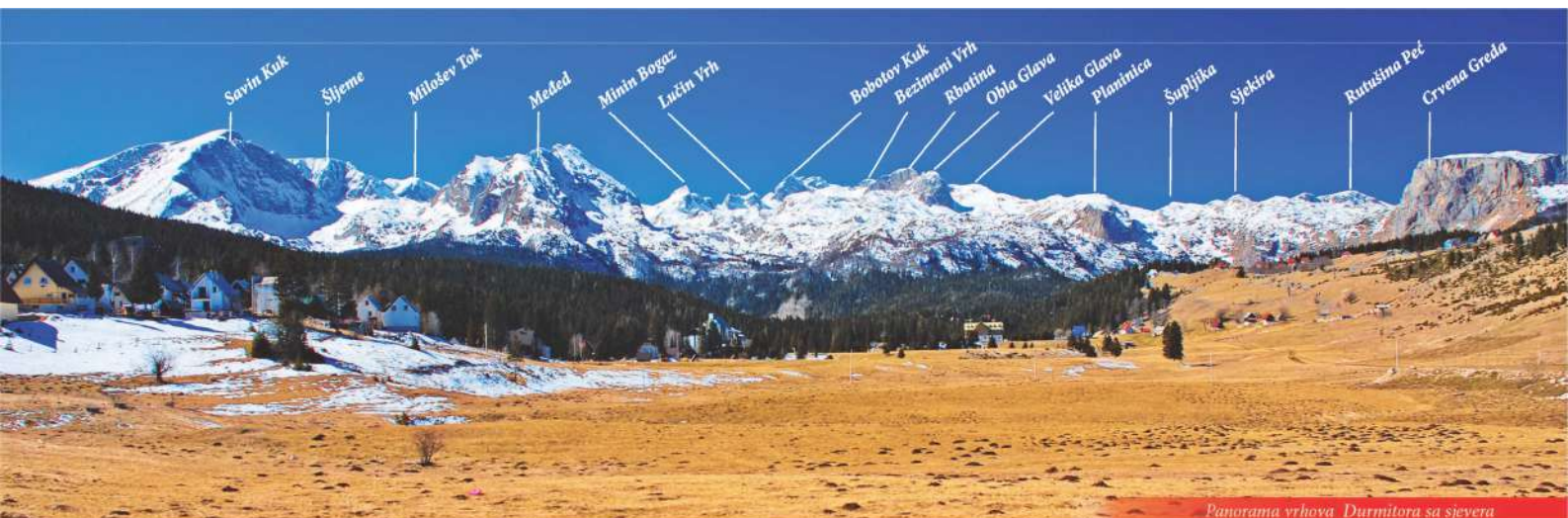
Od tada do današnjih dana, Žabljak se postepeno izgrađivao i vremenom postao centar planinskog i zimskog turizma u Crnoj Gori. Zbog izuzetnih prirodnih ljepota nacio-

nalnog parka Durmitor, a naročito velelijepnog Crnog jezera, slikovitih Škrčkih jezera i impresivnog kanjona rijeke Tare, i usljed procvata planinarstva na Durmitoru, Žabljak postaje sve prepoznatljivija planinarska i turistička destinacija.

Željstvene i raznovrsne prirodne ljepote, koncentrisane na ovako malom prostoru, preporučili su Žabljak za ekološku prijestonicu prve ekološke države na svijetu. Usvajanjem deklaracije 20. septembra 1991. godine na Žabljaku, Crna Gora je postala prva ekološka država na svijetu, a Žabljak izabran za njenu prijestonicu. Taj dokument je već naredne godine predstavljen na konferenciji UN o zaštiti životne sredine.

Žabljak je danas grad sa sve modernijom infrastrukturom, novoizgrađenim putevima, novim hotelima, brojnim restoranima, kafeima, marketima, gradskom pijacom, poštom, bankom, benzinskom stanicom i autobuskom stanicom. Ispod vrha Savin Kuk nalazi se istoimeni ski-centar koji će biti modernizovan. Infrastruktura skijališta na Štuocu, kao velikog skijaškog potencijala Žabljaka i Durmitora jer se tu najduže zadržava snijeg, takođe zahtijeva unapređenje. S obzirom na to da planinari sve učestalije posjećuju Žabljak i zbog ekspanzije planinarskog turizma, očekuje se izgradnja novih i renoviranje postojećih planinarskih domova u masivu Durmitora.

Panorama vrhova Durmitora sa sjevera

poljana, dok se od njegovih istočnih padina ka istoku proteže kosa Razvršje (1602 m), Javorovača (1529 m), Čiperovača (1487 m), Kovačev panj (1458 m) i Mrčajevac (1436 m), putem koji se preko prevoja Suvodo tj. Ramovog ždrijela Durmitor nastavlja na Sinjajevinu.

Ispod Šljemena, na ivici iznad Pošćenske doline, uzdiže se kupasti vrh **Stožina** (1905 m) sa veoma strmim stranama koje su oblikovali lednici. Blizu nje je i omanja **Vinjeva Glavica** (1758 m).

Vjetrova Brda (2231 m) i **Uvita Greda** (2199 m) predstavljaju gredu koja se proteže od Mliječnog i Urdenog dola do Sedla, paralelno sa vijencem Milošev Tok, Zupci, Bandijerna. U pravcu juga spuštaju se ka Dobrom dolu travnatim padinama prošaranim stijenama i kamenjarom, dok ih doline Surutka, Valoviti do i Mali Lomni do razdvajaju od Zubaca, Bandijerne, Miloševog Toka i Šljemena. Kroz Uvitu Gredu prolazi pećina Šupljika, kojom vodi staza za Valoviti do. Speleološka ekipa „Durmitor 1985“ otkrila je na Vjetrenim Brdima jamu na 2196 m, spustivši se u nju do dubine 897,5 m. Na Vjetrenim Brdima raste čuveni planinski cvijet runolist (planika, edelweiss).

c) *Srednji pojas – jugoistočni dio:* **Sedlena Greda** (2227 m) sa svojim drugim vrhom **Sedleni Zupci** (2148 m), **Ranisava** (2084 m) i **Ivica** (1824 m) predstavljaju nastavak najdužeg grebena Durmitora koji se od Grude, Prutaša i Šarenih Pasova prostire preko Sedlene Grede sve do sastavaka Bukovice (Pridvorice) i Komarnice. Ivica je prostrana i izdvojena planina iznad doline Bukovice ka istoku i jugu, i dolina Grabovice i Komarnice ka zapadu. Na tjemenu ove zatalasane planine nalazi se desetak vrhova, od kojih je najviši Krši (1823 m), a prate ga Bobotovo Brdo (1787 m), Gromovnik (1783 m), Crepuljin Vrh (1768 m), Grakalo (1755 m), Kršanje (1748 m), Kaluderska Glava (1748 m), Kamdžino Brdo (1740 m), Veliko Brdo

(1712 m), Pošćenski Vrh (1187 m) i Turija (1184 m). Na jugoistočnoj strani Ivice teku vodopadi u proljeće, za vrijeme otapanja snijega na planini.

3. Južni pojas prostire se između Pirnog dola, Todorovog dola, Dobrog dola i kanjona Grabovice na sjeveru i sjeveroistoku i Nudola, Nikolinog dola, Dolova i Studene i doline Komarnice na jugu i jugozapadu.

Južni pojas čine planine **Ružica** (2141 m), **Lojanik** (2091 m) i **Bolj** (2091 m) koje su razdvojene uvalom Boban (dolina Studena) i kanjonom Komarnice.

Planina **Ružica** osim istoimenog najvišeg vrha (2141 m) ima i vrhove Sivi Klek (2093 m), Šupljika (2063 m), Veliki Dis (2043 m), Bijeli Kom (2034 m), Kozji Vrh (1901 m), Lojanik (1880 m) i Goveda Glava (1838 m).

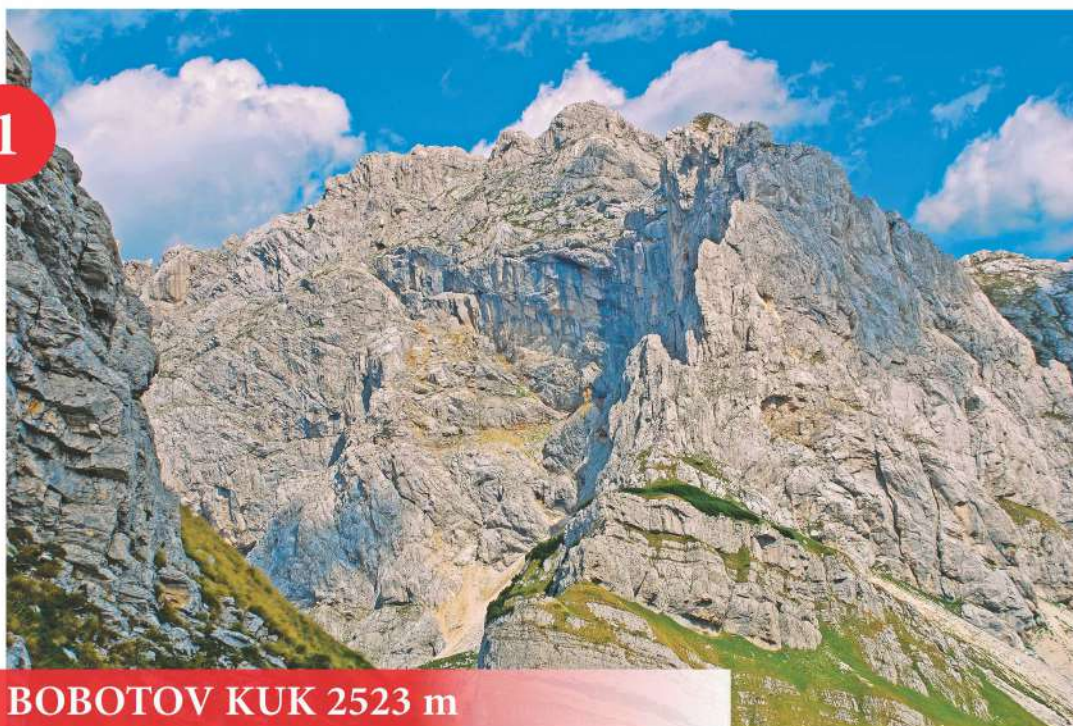
Masiv **Lojanika** izdiže se južno iznad Dobrog dola i proteže se od Ružice na zapadu, od koje ga razdvaja uvala Boban, pa do Bolja na istoku, od kojeg je odvojen prevojem Klještina na izvorišnom dijelu Komarnice. Na njegovim južnim padinama nalaze se gola udolina Studena i šumovita i divlja Dragišnica kao gornji dio doline Komarnice.

Bolj predstavlja jedan od najkrševitijih, najsurovijih i najteže prohodnih vrhova Durmitora. Prostire se od sjeverozapada ka jugoistoku. Prema jugozapadu pada vertikalnim stjenovitim liticama Boljskih Greda prema dolini Komarnice, dok se iznad doline Grabovice uzdiže goli kameniti masiv Bavani. Osim najvišeg vrha Izmečaj (2091 m), na Bolju su i vrhovi Bavani (Barice, 2005 m) i Ogoreli Krš (1998 m). Od Ogorelog Krša prema jugu je Ravni Bolj sa krajnjim obroncima Čeoći.

4. Jugozapadni pojas obuhvata predio između Nodola, Studene, gornjeg toka Komarnice (Dragišnica) na sjeveru i istoku i srednjeg toka Komarnice na jugu.

Jugozapadni dio čine **Buručkovac** (2094 m), **Veliki Treskavac** (2048 m) i **Mali Treskavac** (1804 m). Uzdižu se jugozapadno od Studene, doline koja se pravcem sjever–jug usijeca iz Dobrog dola kroz masive Ružice sa zapadne i Lojanika sa istočne strane. Ovi vrhovi

BOBOTOV KUK 2523 m

Gospodar Durmitora

Bobotov Kuk je najviši vrh Durmitora. Zajedno sa Bezimenim Vrhom (2487 m) i Đevojkom (Soa, 2440 m) sačinjava najvišu i najimpresivniju stijenu na Durmitoru, zvanu „Soa Nebeska“, koja visinom od preko 800 metara dominira iznad doline Škrčkih jezera. Bobotov Kuk dobio je ime po plemenu Bobota koje je u njegovoj blizini čuvalo stoku. Ovaj vrh ranije se zvao Čirova Pečina, dobivši ime po lovcu Čiru Stijepoviću koji je, prema legendi, jednom prilikom u lovu u magli greškom ubio svog sina mislivši da je divokoza. Tada je vrh nazvan Čirova Pečina, po omanjoj polupećini ispod Bobotovog Kuka, u kojoj je lovac Čiro imao svoju čeku za lov na divokoze. Među

tim, pošto je nelogično da bilo koji planinski vrh nosi naziv „Pečina“, vrh je kasnije nazvan Bobotov Kuk.

Prvi alpinistički uspon na Bobotov Kuk (tada Čirova Pečina) izveo je 24. jula 1883. godine austrijski kartograf dr Oscar Baumann. Crnogorski učitelj Jovan Laušević, zajedno sa trojicom prijatelja (Petar Šaulić, Stevan Popović, Nešo Popović), uspinjao se 27. jula 1887. godine na Bobotov Kuk i o tome ostavio za pis 1888. godine u Glasu Crnogorca. Prve penjačke uspone izveli su u istočnoj stijeni Bobotovog Kuka D. Jakšić, Marijana Gušić i D. Paulić 1926. godine. Slovenački alpinisti Vlasto Kopač i Cene Malovrh 1940. godine izveli su prve zimske uspone na Bobotov Kuk. Slovenački alpinisti iz AO Jesenice Ljubo Juvan i Marko Butinar 1955. godine prošli su novim smjerovima u jugozapadnim stijenama Bobotovog Kuka. Južni greben Bobotovog Kuka savladali su Ferjan, Krapež, a njegov južni vrh u zapadnoj stijeni kao i jugozapadnu stijenu ispeli su Juvan i Butinar. Slovenački alpinisti iz Zasavljia Kalan i Kreže grebenski su priječili na Bobotov Kuk sa Bezimenog Vrha.

Bobotov Kuk nalazi se između Bezimenog Vrha sa zapadne i Đevojke sa jugoistočne strane i Lučinog Vrha sa istočne strane. Od Đevojke ga razdvaja Škrčki pogled (2420 m), prevoj sa kojeg se pruža pogled na 800 metara duboku velelijepnu dolinu Škrčkih jezera, a od Lučinog Vrha dijeli ga prevoj Velika Previja (2351 m), na kome se sreću markirane staze sjevernih i južnih pristupa na Bobotov Kuk. Bobotov Kuk je dominantan i impresivan i lako se uočava sa vrhova gotovo svih najviših planina u Crnoj

Gori. Gledajući sa Žabljaka, Bobotov Kuk dominira iznad svih ostalih vrhova, dajući poseban pečat ljepoti i kolosalnosti masiva Durmitora.

Najimpresivnije strane Bobotovog Kuka su njegova južna strana gledana sa Škrčkog zadržela i Šarenih Pasova, sjeveroistočna strana posmatrana sa Lučinog Vrha, sjeverna strana kojoj se prilazi iz Valovitog doła i jugoistočna strana gledana sa Trojnoj prevoja (2245 m).

Sa vrha Bobotovog Kuka pruža se neopisiva visokogorska panorama cijelog masiva Durmitora. Svi vrhovi Durmitora su ispod nas. U pravcu sjevera ka istoku ređaju se sljeva nadesno Rbatina, Obla Glava, Čvorov Bogaz, Crvena Greda, Meded, Terzin Bogaz, Minin Bogaz, a iza Savin Kuk, Šljeme, Milošev Tok, Bandijerna i Zupci, u pravcu juga

Bobota: Kuk sa Bezimenog Vrh

ŠKRKA - Dolina Škrčkih jezera

Najljepša dolina Durmitora

Većina posjetilaca Durmitor napusti, a da nije zavirila u njegovo srce, njegov najljepši kutak – dolinu Škrčkih jezera.

Od svih dolina u masivu Durmitora, Škrka predstavlja najljepšu i najimpresivniju dolinu. Ova slikovita dolina smještena je između najviših vrhova Durmitora – Bobotovog Kuka, Bezimenog Vrh i Devojke kao i Prutaša, Šarenih Pasova i Planinice. Takođe, u njoj se kriju dva durmitorska dragulja – Veliko i Malo Škrčko jezero. Impresivnost 800 metara visoke stijene, zvane Soa Nebeska, uzdignute iznad smaragdno velikog Škrčkog jezera, ovoj dolini daje neopisivu ljepotu. Zbog toga se Škrka zaista smatra srcem Durmitora, njegovim najljepšim i najskrovitijim kutkom. Dolina se prostire u pravcu istok-zapad, na oko 1700 m. n. v., dužine 2500 m, širine 500–1200 m i površine 0.26 km². Duboko je usječena sa zapada u srednji dio masiva Durmitora. Škrka je okružena vrhovima Planinica (2330 m), Bezimeni Vrh (2487 m), Bobotov Kuk (2523 m) i Devojka (2440 m) sa sjeverne, vrhovima Gruda (2302 m) i Prutaš

Doline i dolovi Durmitora 421

(2393 m) sa južne kao i Šareni Pasovi (2248 m) sa istočne strane. U tri kaskade se blago spušta ka zapadu prema izvorištu Sušice preko strme padine Skakala pored istoimenih vodopada. U gornjem, istočnom dijelu dno doline pokriveno je stjenovitim siparima i velikim kamenitim blokovima, survanim sa strmih strana obližnjih vrhova. U donjem dijelu doline nalaze se Škrčka jezera – Veliko jezero, ispod južnih padina Planinice, i Malo jezero, ispod sjevernih padina Prutaša. Na platou između ova dva jezera nalazi se planinarski dom Škrka. Cijela Škrka i njene strane obrasle su niskom šumom, uglavnom krivuljem, pomiješanim sa bukvom i kalikom. Oko doline Škrke, u predjelu ispod Prutaša i u Malom i Velikom dolu bili su katuni sela Pišće i Nedajno. U neposrednoj blizini Velikog Škrčkog jezera nalaze se dva izvora – na sjevernoj strani, ispod zaravni Botun, na padini Šuvog Kleka, nalazi se izvor Marica, od kojeg je voda dovedena do planinarskog doma u Škrki.

U dolinu Škrke moguće je doći iz Dobrog dola preko Škrčkog ždrijela, iz Mliječnog dola preko prevoja Samar, iz kanjona Sušice pored Skakala, iz sela Crna Gora preko Širove gore i niz Botun, od Todorovog dola preko Crvenog pasa kao i od Gornje Ališnice kroz Mededi do ili spustom sa Planinice.

Pristup dolini Škrke	Ture iz Škrke
Od Crnog jezera: 6 h	Prutaš (2393 m): 2.30 h
Sa Planinice: 2 h	Planinica (2330 m): 2.15 h
Iz Dobrog dola preko Škrčkog ždrijela: 2.30 h	Bobotov Kuk (2245 m): 3 h
Sa Zelenog vira preko Samara: 1.30 h	Devojka (2440 m): 2.30 h
Sa Sušičkog jezera preko Skakala: 3 h	Bandijerna (2409 m): 2.45 h
Sa Prutaša: 1.45 h	Šareni Pasovi (2248 m): 2.15 h
Iz Todorovog dola preko Krecmama i Crvenog pasa: 1.45 h	Botun (1877 m): 40 min.
	Vodopadi Skakala: 1.30 h

Nacionalni park Durmitor

Nacionalni park Durmitor prostire se u sjevernom dijelu Crne Gore, između 42° 59' i 43° 17' geografske širine i 18° 56' i 19° 20' geografske dužine. Nalazi se u zaleđu Crnogorskog primorja. Površina Nacionalnog parka iznosi oko 39.000 ha, od toga: kanjon Tare 15.804 ha ili 41%, masiv Durmitora 8.710 ha ili 22%, selo Crna Gora sa okolinom 8.483 ha ili 21%, kanjon Sušice 1.932 ha ili 5%, bazeni Crnog i Barnog jezera i sliv Mlinskog potoka sa Zminjim jezerom 1.178 ha ili 3%, Zabojsko jezero sa okolinom 89 ha. Ostalo čine dijelovi podnožja Durmitora koji su unutar granica parka.

Nacionalni park Durmitor zahvata dijelove teritorija pet opština: Žabljaka (19.186 ha, 51%), Pljevalja (6.014 ha, 16%), Plužina (5.027 ha, 14%), Šavnik (4.822 ha, 13%) i Mojkovca (2.105 ha, 6%).

Nacionalni park Durmitor osnovan je 6. avgusta 1952. godine odlukom Narodne skupštine SR Crne Gore. U to vrijeme park je obuhvatao uže područje Durmitora. Šume Durmitora su još 1950. godine proglašene za nacionalni park. U 1962. godini NPD Durmitor tj. područje Durmitora u užem smislu (planinski masiv) ušao je u Šumsko gazdinstvo Žabljak. Sadašnji Nacionalni park Durmitor ustanovljen je Zakonom o nacionalnim parkovima SR Crne Gore od 03.02.1978. Ovim zakonom formirana je Zajednica nacionalnog parka Durmitor, sa sjedištem u Žabljaku, definisani su njena organizacija, karakter

i zadaci, određene granice Parka i izdvojene zone unutar njega sa posebnim režimom zaštite prirode. Nacionalni park Durmitor je 1980. godine uključen u UNESCO spisak svjetske baštine, dok je kanjon rijeke Tare upisan 1977. godine u UNESCO program „Čovjek i biosfera“ kao izuzetna geomorfološka i ekološka cjelina.

Granice Parka obuhvataju prostor: kanjon Tare od Crnih pada do utoka Sušice u Taru, granicom koja ide ivicom kanjona i zahvata i kanjone Vaškovske rijeke i Drage kao i Zabojsko jezero na Sinjajevini i predjelom koji ga povezuje sa Crnim podima; masiv Durmitora sa predjelima sela Mala Crna Gora i kanjona Sušice, sa zapadne, i Zminjim, Barnim i Crnim jezerom i Mlinskim potokom, sa istočne strane, granicom koja ide od Čurevca na obodu kanjona Tare istočnim padinama Štuoca, preko Žabljaka, putem Žabljak-Šavnik, do izvorišta Bukovice, obuhvata Ranisavu, Bolj, presijeca Dragišnicu, izlazi na Buručkovac i Nikolin do, nastavlja preko Ružice, iznad Pišća na Orajevicu, obuhvata selo Nedajno, a zatim lijevom ivicom kanjona Sušice izbija na njeno ušće u Taru. Nacionalnom parku povjerena je i zaštita i upravljanje lokalitetom Ribljeg i Vražjeg jezera u Jezerima, Zminičkog jezera u Zminici (podnožje Sinjajevine) kao i zaštita ptica u Šaranskim šumama (Aluško gorje, Šarigora, Zminica, Kučajevica) koje su bogato stanište velikog tetrijeba.

Kanjoniranje u kanjonu Nevidio

strane njene uske klisure dostižu visinu do 300 m. Na istočnoj strani doline Komarnice izdiže se stjenovita greda Čeoča, koja doživljava svoj vrhunac u Boljskim Gredama. Ova stjenovita greda razdvaja Komarnicu od gotovo paralelne susjedne doline Grabovice čije vode se iz ove grede ulivaju u Komarnicu kroz 30 metara visoki vodopad Skakavica.

USPON: Krećemo od raskrsnice puta ka selu Komarnica putem koji vijuga i dovodi nas do škole, na mjesto gdje je dolinsko dno najšire i gdje su prisutni riječni sprudovi. Pored škole nailazimo na most preko plitke rijeke koji nas dovodi do sprudova sa druge strane, odakle nastavljamo još tri kilometra putem po sprudovima do Kozarice, najvišeg naselja u dolini. Od Kozarice, iznad koje se sa istočne strane izdižu litice Čeoča, ide stara karavanska staza pored rijeke u suženom dijelu doline. Na ovom dijelu riječnog korita dominiraju džinovski ugačani krečnjački blokovi, a ljepotu riječnog toka dopunjuje i slikovita vodenica. Nastavljamo stazom lijevom obalom rijeke jedan kilometar i time se uspinjemo dvadesetak metara iznad rijeke a potom spuštamo do bistrilivnih vira. Prelazimo na desnu obalu rijeke i od vodenice nastavljamo stazom uspinjući se cik-cak kroz šumu stotinak visinskih metara, a zatim obilazimo strmu obalu rijeke ispod Robove grede i odatle se ponovo spuštamo do početka Poljane na dnu doline, zelenog proširenja kroz koje protiče rijeka. Iznad nas na istočnoj strani izdiže se grandiozni 800 m visoki zid Boljskih Greda (2091 m), koji uz Sohe i Grudu predstavlja najkolosalniju stijenu u masivu Durmitora. Nastavljamo Poljanom presiječajući je uzduž, a nakon toga pratimo stazu u suženoj dolini, koja ide pored rijeke, a ponegdje i isušanim riječnim koritom. Prolazimo suženje Klješćine u najnižem dijelu šume Dragišnice sa zapadne strane i dolazimo do oko 100 m visoke strane Krlje, veoma divljeg predjela, gdje Komarnica probija svoj tok u skokovima između stijena. Staza se uspinje cik-cak i izlazi na tvrdo ždrijelo, gdje prelazi sa lijeve na desnu obalu rijeke i uspinje se iznad rijeke stotinak visinskih metara kamenitom kosinom ispod stijena Lojanika sa zapadne strane. Nakon narednih stotinak metara ulazimo u najniži dio Dobrog dola, koji karakterišu zeleno valovito dno i dolinice a i nekoliko katuna među kojima su najniži katun Do i katuni Pod ploču na istočnoj i Ivan glavica na zapadnoj strani doline. Od škole u Komarnici do katuna u Dobrom dolu uspon nam je trajao tri i po sata uz savladanu visinsku razliku 600 m.

SILAZAK: Povratak stazom dolaska. Ukoliko ne želimo da se vratimo pravcem dolaska, iz Dobrog dola možemo se popeti do asfaltnog puta Zabljak-Sedlo-Trsa i njime nastaviti automobilom prema Zabljaku ili Savniku.

Kanjon Nevidio

KANJON TARE

Najdublji kanjon Evrope

Tara je sa 158 km najduža rijeka u Crnoj Gori i jedna od najljepših i najizazovnijih rijeka u Evropi i svijetu. Ono što Nacionalni park Durmitor čini autentičnim i posebnim, i što ga izdvaja od ostalih nacionalnih parkova Crne Gore, regiona i Evrope, jeste impresivni i prelijepi kanjon rijeke Tare. Ovaj velelijepni kanjon, dužine oko 80 km i dubine i preko 1300 m, drugi je najdublji kanjon na svijetu; odmah iza čuvenog Kolorada; najdublji kanjon u Evropi i jedan od najljepših u svijetu. Kanjon Tare, vertikalno usječen između visokih planina, predstavlja jednu od najdubljih riječnom erozijom nastalih provalija u svijetu.

Dok se najviši vrhovi Durmitora izdižu iznad 2500 m, tok rijeke Tare protiče na prosječnoj visini od oko 500 m, čime visinska razlika između najvišeg vrha Durmitora (Bobotov Kuk, 2523 m) i najniže tačke Tare kod njenog sastava sa Pivom (433 m) iznosi čak 2090 m.

Durmitor i kanjon Tare međusobno ističu impresivnost onog drugog. Durmitor, svojom visinom, impresivnu dubinu kanjona Tare, a duboki kanjon Tare, svojom dubinom, impozantnu visinu Durmitora. Koliko visina Durmitora ističe dubinu kanjona, toliko i dubina kanjona ističe visinu Durmitora. Zajedno, planinski masiv Durmitora i kanjon rijeke Tare, kao maestralno čudo majke prirode, predstavljaju nerazdvojnu cjelinu. Kanjon Tare usječen je između visoravni visokih 1500–1869 m i time ima prosječnu dubinu oko 1000 m, a najveću i iznad 1300 m, ispod planine Obzir (1869 m). Kanjon Tare počinje na području mojkovačke opštine gdje se Bistrica uliva u Taru, odnosno od Kaludre. Raspon strana kanjona pri vrhu je od 1–2 km u tjesnacima do 4–6 km u proširenjima, a pri dnu od nekoliko metara kod Đavoljih lazi i Lazinog kamena, a na drugim mjestima i do nekoliko stotina metara. Kroz kanjon rijeka Tara ima relativno veliki pad. Kod Crnih pada protiče na 726 m, a na kraju svog toka na Šćepan Polju na 433 m, čime se nadmorska visina rijeke Tare u njenom kanjonu (od početka kanjona do njegovog kraja) spušta za skoro 300 visinskih metara.

Rijeka Tara nastaje od rječica i potoka koji izvire ispod Komova i Žijova, i teče pravcem jugoistok-sjeverozapad, u smjeru protezanja masiva Dinarskih planina, a zatim se probija između planina Bjelasicе, Sinjajevine, Ljubišnje, Durmitora i Zlatnog bora, nakon čega se kod Šćepan Polja sastaje sa rijekom Pivom, sa kojom stvara rijeku Drinu.

Izvorišni dio rijeke Tare je na oko 1250 m. n. v., a ušće sa Pivom na 433 m, čime se svojim tokom od izvora do ušća rijeka spušta za čak 817 visinskih metara. Prosječni pad nadmorske visine toka rijeke Tare iznosi 4,5 metra na kilometar. Tara dobija svoju vodu sa planinskog područja Crne Gore, a dijelom i istočne Bosne i Hercegovine (Republika Srpska). Površina njenog sliva je 1900 km². Visok vodostaj Tare je u proljeće, u martu, aprilu i maju, za vrijeme kiša i topljenja snijega, a takođe i u jesen za vrijeme obimnih kiša; nizak vodostaj je u julu, avgustu, septembru i decembru. Prosječni godišnji protok Tare kod Trebaljeva je 26,9 m³ u sekundi, a kod Šćepan Polja čak 81,9 m³ u sekundi (naj-

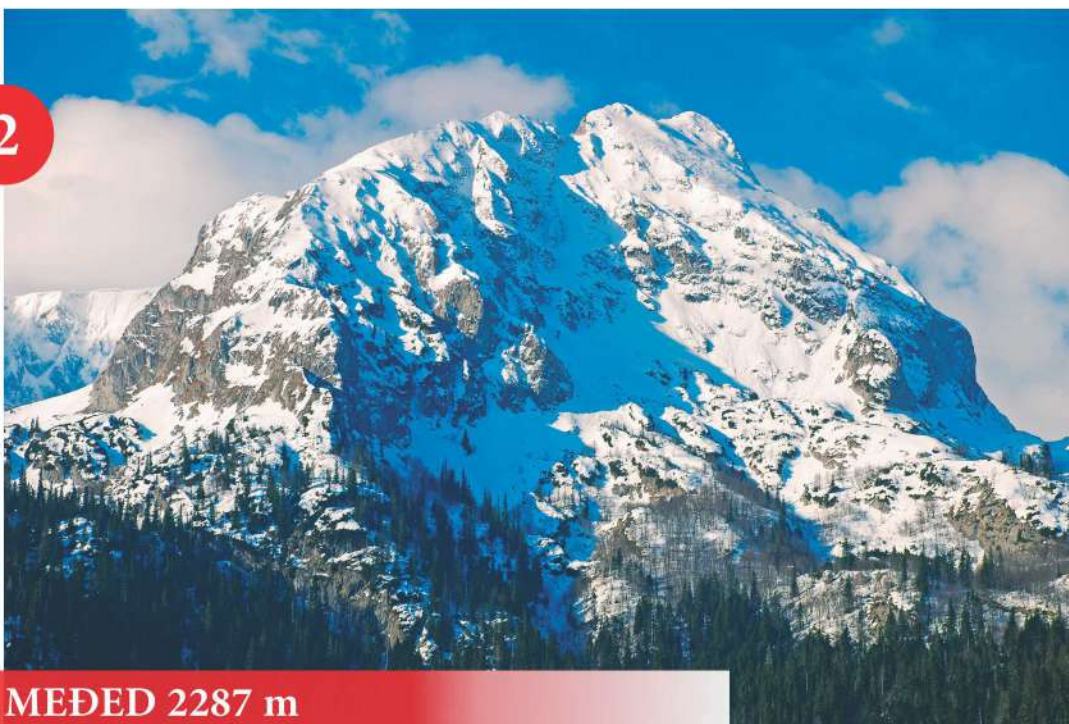

Masiv Durmitora preko vrha Prutaša

2

MEĐED 2287 m

Najeksponiraniji vrh Durmitora

Meded predstavlja jedan od najpoznatijih vrhova Durmitora, čijim vršnim grebenom u dužini od dva kilometra prolazi jedna od najzbudljivijih planinarskih tura na Durmitoru. Ovaj prelijepi vrh, koji se ogleda u Crnom jezeru, zajedno sa Savinim Kukom i Šljemenom čini jednu od najprepoznatljivijih panorama Durmitora i Crne Gore. Masiv Mededa, koji se proteže u pravcu sjever-jug, nalazi se u centralnom dijelu masiva Durmitora, razdvajajući dolinu Lokvice od doline Velike Kalice. Gledajući sa Crnog jezera, ne može se dobiti realna predstava o stvarnoj veličini Mededa. Da bi se stekao pravi uvid u kolosalnost masiva ovog vrha, potrebno je proći

kroz dolinu Lokvice, odakle je moguće vidjeti njegovu grandioznu zapadnu stijenu. Ulazeći u dolinu Lokvice i prolazeći kroz nju, posjetilac stiče utisak da ga Meded uvijek prati i kao da njegovoj zapadnoj stijeni nema kraja. To svakako ukazuje na činjenicu da je Meded jedan od najdominantnijih vrhova u masivu Durmitora.

Prve zimske uspone u masivu Durmitora izvela je 1940. godine grupa slovenačkih alpinista - Tone Dovjak, Dolar Daro i Bojmir Filipič - koji su se popeli na oba vrha Velikog Mededa.

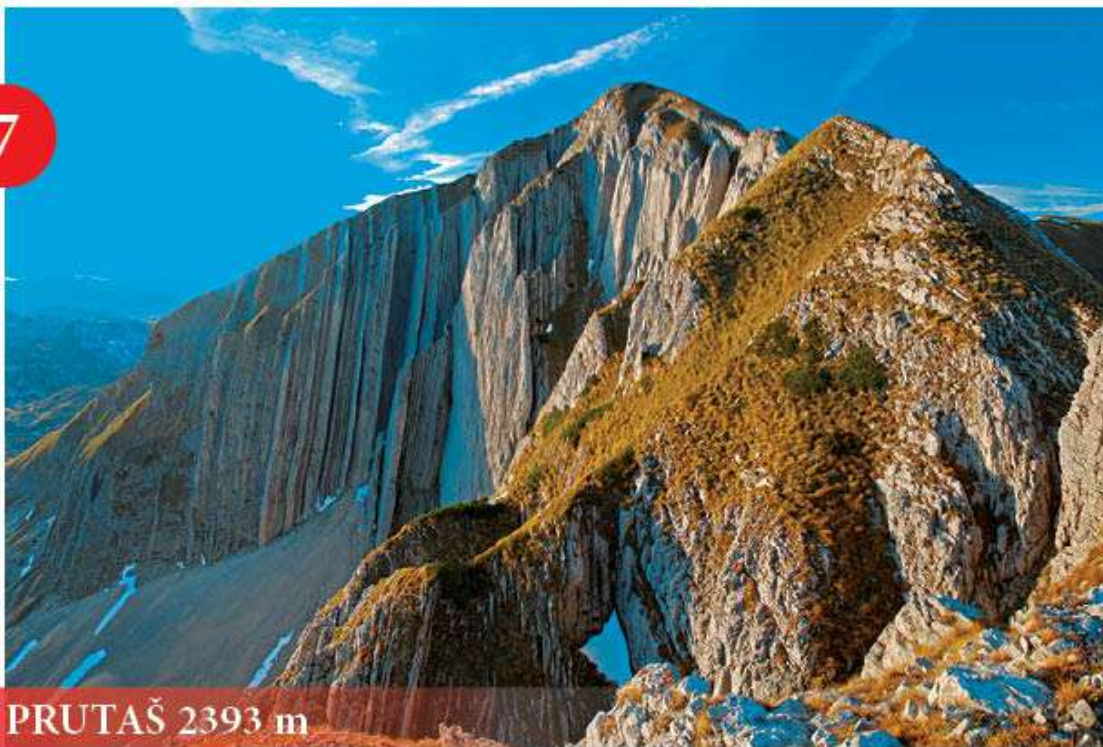
Meded dominira iznad doline Lokvice sa zapadne i doline Velike Kalice sa istočne strane. Njegova istočna i zapadna strana su više stjenovite, dok je njegova sjeverna strana nadvijena nad Crnim jezerom većim dijelom odjevena u prelijepo tamnozeleno ruho rastinja kleke i munike bora. Velika Kalica razdvaja Meded od Savinog Kuka (2313 m) i Šljemena (2455 m) kao što ga dolina Lokvice razdvaja od Čvorovog Bogaza (2152 m) i Sagorelih Ploča (2120 m). Meded je na svojoj južnoj strani povezan grebenom i prevojem Velika Previja (2145m) sa masivom Terzinog Bogaza (2303 m). Svoje ime Meded je dobio po tome što dvije stijene na njegovoj sjevernoj strani, jedna veća i jedna manja, koje se nalaze iznad Crnog jezera, liče na medvjede koji se propinju.

Masiv Mededa čine vrhovi Veliki Meded (2287) tj. Sjeverni Vrh, zatim Žuta Greda (2285 m) tj. Južni Vrh, i Mali Meded (2223 m). Na sve vrhove Mededa može se popeti tokom aktivne grebenske ture koja prolazi njegovim dugačkim vršnim grebenom. Grebenska tura može se sprovesti od Malog Mededa ka Južnom Vrh Velikog Mededa ili obrnuto. Ova veličan-

stvena tura predstavlja najeksponiraniju i najopasniju planinsku turu na Durmitoru, tokom koje se stiče izuzetno iskustvo i spoznaja visokogorskog ambijenta Durmitora. Ipak, posljednjih godina greben između vrhova Mededa osiguran je sigurnosnim sajlama pa je sada grebenski prelaz daleko bezbjedniji.

Zbog svoje centralne pozicije u durmitorskom masivu, vrhovi Mededa predstavljaju fantastične vidikovce sa kojih je moguće na najbolji način upoznati i osjetiti grandioznost masiva Durmitora kao i dubinu prelijepih dolina koje se provlače kroz njega. Sa Sjevernog i Južnog Vrhova prije svega pruža se impresivan pogled na najviše vrhove Durmitora - Bobotov Kuk (2523 m), Bezimeni Vrh (2487 m) i Minin Bogaz (2387 m) kao i doline Lokvice i Valoviti do ispod njih. Sa Malog Mededa moguće je vidjeti neo-

PRUTAŠ 2393 m

Gospodar južnog Durmitora

U južnom dijelu Durmitora, iznad doline Todorov do uzdiže se vrh jedinstvene ljepote i impresivnosti. To je Prutaš (2393 m), gospodar južnog Durmitora. Svako ko poželi da Durmitor doživi na najveličanstveniji način i da vidi njegove najviše vrhove koji se impresivno uzdižu visoko iznad njegove najljepše doline Škrčkih jezera, svakako prvo treba da posjeti vrh Prutaš. Gledano po površini i zapremini koju zauzima, Prutaš predstavlja najveći i najprostraniji vrh Durmitora. Ujedno, to je i najviši vrh južnog Durmitora.

Njemački geograf Kurt Hassert prvi se popeo na vrh Prutaša 4. avgusta 1892. godine, i to iz pravca pivskog sela Nedajna, preko kanjona Sušice i doline Škrčkih jezera. Kar-

lo Koranek, Marijana Gušić i Branimir Gušić 1930. godine popeli su se sjevernom stijenom Prutaša. Alpinisti iz Slovenije Avčin, Pipan, Lipovšev i Krofta 1933. godine izvode iz Škrčke prvenstvene uspone u sjevernoj stijeni Prutaša. Slovenački alpinisti iz AO Jesenice - Zalokar, Dimitrov, Koblar, Burnik, Ferjan, Krapež, Juvan i Butinar, ispeli su četiri smjera u sjevernoj stijeni Prutaša.

Ovaj vrh teritorijalno pripada opštini Plužine i nalazi se u pivskom dijelu planine Durmitor. Ono što ga čini jedinstvenim su impozantni stjenoviti sedimentni prutovi koji se vertikalno zasječeni u masiv ove planine spuštaju sa njegovog vrha. Upravo zbog tih prutova, Durmitorci su ovaj vrh nazvali Prutaš. Prutaš predstavlja veliku planinu koja se uzdiže sjeverno iznad doline Todorov do. Južnu stranu ovog vrha sačinjavaju vertikalni stjenoviti prutovi koji se spuštaju sve do podnožja vrha u Todorovom dolu. Istočna strana je najimpresivnija jer je vertikalno odsječena i sazdana od oštih stjenovitih sedimentnih slojeva koji se vertikalno, pod uglom od 90 stepeni, spuštaju do sipara u podnožju vrha. Najzad, sjeverna okomita stijena Prutaša pada u dolinu Škrčkih jezera, do Malog Škrčkog jezera. Istočne i sjeveroistočne padine Prutaša čine bespregledne široke livade koje se spuštaju do prevoja Škrčko ždrijelo (2114 m) i najljepšeg kutka Durmitora - Škrke, doline Škrčkih jezera. Posmatrano iz Todorovog dola, ispod lijeve, zapadne strane Prutaša nalazi se prevoj Ilin do (2230 m), koji masiv Prutaša razdvaja od obližnjeg vrha Grude (2302 m).

Nijedan drugi vrh na Durmitoru ne pruža mogućnost upoznavanja najveličanstvenijeg

kadra na Durmitoru - najviših vrhova Durmitora (Soe Nebeske) koji se svojim okomitim stijenama i velikim siparima dramatično obrušavaju u durmitorski raj - Škrku, dolinu Škrčkih jezera, kao što pruža Prutaš. Mnogi ga zbog toga i zovu „Kralj durmitorskih panorama“ i „Gospodar durmitorskih vidikovaca“. Ni sa jednog drugog vrha Durmitor ne izgleda tako moćno, impresivno i visoko kao što izgleda sa Prutaša. Međutim, treba istaći da se sa najviše tačke vrha Prutaša ne vide Škrčka jezera. Da bismo ih ugledali, potrebno je spustiti se sa vrha Prutaša travnatim padinama do izbočene travnate terase, nadvijene iznad doline Škrke. Odavde nam se otvara fascinantna pogled na dva smaragdna dragulja Durmitora - Veliko Škrčko jezero (1686 m) i Malo Škrčko jezero (1711 m), kao i planinarski dom Škrka između njih. Preko puta Prutaša, na njegovoj sjevernoj strani nalazi

Izlazak na Savin Kuk iz Velike Kalice

možemo se spustiti ski-žičarom ili pak sići pješice markiranom stazom klasične ture na Savin Kuk.

Silazak sa Savinog Kuka u Veliku Kalicu niz kuloar Mesna lastva

Nakon uspona na Savin Kuk imamo mogućnost atraktivnog silaska u Veliku Kalicu niz strmi kuloar Mesna lastva. Ovaj kuloar nagiba 40° u donjem i srednjem dijelu, a 80° pri vrhu, i širine 4-5 metara u gornjem i 10 i više metara u donjem dijelu, nalazi se u zapadnoj stijeni Savinog Kuka iznad doline Velika Kalica. Ovim kuloarom može se sići sa vrha Savinog Kuka do planinarskog bivka u dolini Velika Kalica kao i popeti se iz nje na vrh istim smjerom. Mesna lastva predstavlja stjenovitu ploču, tj. usjek koji se sa Savinog Kuka spušta sve do sipara u njegovom podnožju u Velikoj Kalici. Zbog strmog nagiba, prilične eksponiranosti na nekoliko mjesta, kao i činjenice da na Mesnoj lastvi još uvijek nema sigurnosne sajle, ova tura preporučuje se samo onima koji imaju dobro visokogorsko iskustvo i to uz obavezno nošenje kacige.

Savin Kuk (2313 m) – kuloar Mesna lastva – Velika Kalica (bivak, 2020 m)

DUŽINA TURE: Silazak: 1.30 h

VISINSKA RAZLIKA: 293 m (Savin Kuk – bivak)

MARKACIJA: Nemarkirana staza.

UPOZORENJA: Potrebno je nošenje zaštitne kacige. Na Mesnoj lastvi nema sigurnosne sajle. Neophodni su veliki oprez i pojačana pažnja tokom silaska ili uspona kuloarom Mesna lastva koji je prilično eksponiran. Preporučuje se da se na ovu turu ide isključivo danima sa stabilnim vremenskim uslovima i dobrom vidljivošću, uz suv teren u planini.

KARTA: Durmitor, 1 : 25 000, Autor: Branislav Cerović

ISHODIŠTE: Savin Kuk (2313 m)

SILAZAK: Silazak sa Savinog Kuka do bivka niz Lastvin kuloar počinje na samom vrhu Savinog Kuka. Kreće se sa samog vrha sjeveroistočno silaskom niz greben oko 10 minuta do ulaska u kuloar. Ulazak u kuloar je stjenovit i prilično eksponiran i njegovo prolazanje traje oko 10 minuta, nakon čega se stiže na travnatu zaravan sa koje se pruža izvanredan pogled na Crno jezero i Žabljak. Sa ove travnate zaravni nastavljamo hvatajući se za strmu stijenu koja vodi do samog ulaska u glavni dio kuloara u trajanju od pet minuta. Ulaskom u samo siparište kuloara, treba se držati desne strane stotinak metara u trajanju od 15 minuta, nakon čega stižemo do mjesta gdje je kuloar najuži i gdje se završava. Izašavši iz kuloara na sipare, prelazimo na lijevu stranu držeći se stijene koja nas vodi po vrhu sipara, koji zatim presijecamo i uključujemo se na stazu

Bobotov Kuk i Bezimeni Vrh sa Savinog Kuka

Šljeme preko Lomnog ždrijela i Surdupa

Pošćenska dolina (1700 m) – Lomno ždrijelo – Veliki Lomni do – Surdup (2390 m) – Vrh Šljemena (2455 m)

DUŽINA TURE: Uspom: 3 h; Silazak: 2 h; Ukupno: 5 h

VISINSKA RAZLIKA: 755 m

MARKACIJA: Markirana staza u cjelosti.

UPOZORENJA: Tokom uspona na Šljeme nema eksponiranih detalja.

Ukoliko se zimi uspinje na Šljeme, savjetuje se da se kod izlaska na vršni plato Šljemena kretanje nastavlja sredinom platoa, a ne bliže ivici stijena nadvijenih nad dubokom dolinom Velike Kalice, zbog rizika odlamanja snježnih streha.

KARTA: Dumitor, 1 : 25 000, Autor: Branislav Cerović

ISHODIŠTE: Poščenska dolina, sa desne strane asfaltnog puta Žabljak-Sedlo-Trsa, blizu Vojine kafane, poviše Valovitog jezera.

USPON: Na uspon na Šljeme preko Lomnog ždrijela, Velikog Lomnog dola i Surdupa krećemo od čuvene Vojine kafane u Poščenskoj dolini. Prelazimo na drugu stranu asfaltnog puta okrenuti ka sjeveru i planinom iznad nas. Uočavamo prirodni usjek kroz koji se može proći i krećemo ka njemu usponom po malo strmijoj padini, prelazeći brojno travnato busenje, stjenovite ploče i sitno kamenje. Za petnaestak minuta izlazimo do malo ravnijeg terena i udoline iz koje već vidimo u daljini više nivoe masiva Šljemena, dok je desno iznad nas stjenoviti masiv ispod kojeg je gomila većeg kamenja i sipara. Nastavljamo pravo udolinom prošavši preko kamenja i ostavivši stjenoviti masiv sa desne strane. Pogledavši lijevo u pravcu juga, vidimo sjeverne stijene Sedlene Grede i Sedlenih Zubaca. Pravo ispred nas je stjenovita barijera padina Surdupa (2380 m) ispod koje se spuštaju sipari u zatvorenu udolinu. Kretanje nastavljamo udesno uspinjući se desnom stranom pomenute barijere sve dok ne zakoračimo na padine Surdupa. Penjemo se blagim travnatim padinama Surdupa ostavljajući ispod nas Mali Lomni do sa lijeve i zatim i Jablan bare sa desne strane, da bismo naposljetku izašli do najviše kote Surdupa (2380 m). Do Vrhha Šljemena ostalo nam je još svega 75 visinskih metara koje savladujemo za dvadesetak minuta usponom od Surdupa prelazeći preko travnatog busenja, stjenovitih ploča i sitnog kamenja.

Ubrzo izlazimo na Vrh Šljemena (2455 m), odakle nam se otvara neopisiv pogled sa visine na cijeli masiv Durmitora kao i na duboko urezanu dolinu Veliku Kalicu u pravcu sjevera. Došavši na Vrh Šljemena, shvatimo veličanstvenost Šljemena i pogleda koji se sa njega pružaju. Vrhovi poput Mededa izgledaju nam sićušni i izgubljeni negdje daleko ispod nas. Iako smo se popeli na najviši vrh Šljemena, vrijedi prošetati kilometar udesno do Istočnog Vrhha Šljemena (2445 m) i sa njega doživjeti Šljeme iz malo drugačijeg ugla. Prije svega, sa Istočnog Vrhha nudi nam se mogućnost da osmotrimo vertikalne stjenovite sjeverne litice Vrhha Šljemena, sa kojeg smo upravo stigli.

Iako smo se popeli na oba vrha Šljemena, nudi nam se privilegija da nastavimo našu turu do još jednog vrha u nastavku masiva Šljemena. To je Milošev Tok (2426 m), vrh koji se nadovezuje na masiv Šljemena iako je od njega odvojen manjom udolinom u kojoj se nalazi Miloševa lokva, po kojoj i nosi ime. Vraćamo se kilometar do Vrhha Šljemena, odakle ćemo nastaviti ka Miloševom Toku. Ovim nastavkom ture od Vrhha Šljemena do

VIA FERRATA

DURMITOR, Uvita Greda 2199 m

Sedlo (1907 m) – Uvita Greda (2199 m) – Prevoja u Uvittoj Gredi (2140 m) – Sedlo (1907 m)

Udaljenost Via Ferrate od Žabljaka – oko 14 km

Težina Via Ferrata – B/C

Dužina Via Ferrata – 400 m sajlje

Visinska razlika – 210 m

Potrebno vrijeme od prevoja Sedlo do vrha Uvite Grede i nazad – oko 3h

Za ljubitelje penjanja ferata u Nacionalnom parku Durmitor postavljena je atraktivna Via Ferrata u stijenama durmitorskog vrha Uvita Greda (2199 m).

Ova Via Ferrata udaljena je od prevoja Sedlo oko 500m.

Početak Via Ferrate je iz podnožja Uvite Grede prvih 50 m do samog ulaska u stijenu, gdje kreće prva dionica sajlje. Dalje ide horizontalna traverza petnaestak metara i nakon toga počinje vertikala. Vertikala sa dionicama previsa je do prve klupe za odmor i fotografisanje (težina C), koja se nalazi na početku 2/5 ferate.

Dalje se ide takozvanom kosom pločom koja ostavlja istinski i pravi utisak alpinizma. Težina C.

Via Ferrata dalje nastavlja vertikalno ka gornjoj klupi gdje se pravi pauza i nakon toga nastavlja vertikalno ka vrhu. Zatim se izlazi na vršni greben pa njime i na vrh Uvite Grede 2199 m.

Sa vrha Uvite Grede pruža se atraktivan i veoma prostran pogled na vrhove Nacionalnog parka Durmitor – Sedlenu Gredu, Šljeme, Stožinu, Bandijernu, Bobotov Kuk, Milošev Tok, Šarene Pasove, Prutaš, Minin Bogaz, Zupce, Ranisavu, Bolj i Lojanik kao i na doline Dobri do, Pošćensku dolinu, Valoviti do i Mali Lomni do.

Sa vrha Uvite Grede ferata nastavlja dalje 70 m bez sajlje travnatim dijelom ka dijelu kojim se spušta pomoću fiksirane bezbjednosne sajlje ka markiranoj pješačkoj stazi u podnožju vrha sa njegove zapadne strane, koja ide od Zelenog vira do Sedla (1907 m). Markiranom stazom prelazimo prevoj u Uvittoj Gredi i, korišćenjem osiguravajuće sajlje, spuštamo se pored stijena i prelazimo eksponiranu stazu širine 20-30 cm i dužine 10-15 metara, potom silazimo niz stijenu visine 2-3 metra i dolazimo na stazu kojom prolazimo siparima ispod zapadne strane Uvite Grede a zatim silaskom niz travnate padine vraćamo se na polaznu tačku naše Via Ferrata ture.

Uspon Via Ferratom